

POSTCOVID OŽIVENIE SLOVENSKEJ EKONOMIKY

POSTCOVID RECOVERY IN SLOVAK ECONOMIC

LENNEROVÁ Ivana - TRNOVSKÝ Karol

Abstrakt

Súčasná kríza je špecifická práve tým, že jej príčiny nie sú ekonomické, na rozdiel od jej dopadov. Rozhodnutia vlád sú postavené na snahe znížiť počty nakazených a úmrtnosť za akúkoľvek cenu. Zvyšujúce sa výdavky a uzatváranie ekonomiky sa stali akousi rutinou v boji proti pandémie. Aj napriek optimizmu, ktorý spôsobilo ohlásenie vakcíny, nemožno pokladať opatrenia za ukončené. Z tohoto dôvodu je akákoľvek snaha o predikciu budúceho vývoja značne neistá. V článku sme sa rozhodli poukázať na možný vývoj ekonomické obnovy na Slovensku s ohľadom na všetky dostupné dáta. V závislosti od najpravdepodobnejšieho scenára sa snažíme načrtnúť určité odporúčania.

JEL klasifikácia: E60, F60

Kľúčové slová: Koróna-kríza, recesia, výkonnosť ekonomiky, prognóza,

Abstract

The current crisis is specific in its nature. Causes of this crisis are not economic, although its effects are. Government decisions are based on efforts to reduce infections and mortality at any cost. Rising in spending and lockdowns have become a kind of routine actions in the fight against this pandemic. Despite the optimism caused by the reports on new vaccine, the measures cannot be considered complete. For this reason, any attempt to predict future development is highly risky. In the article, we decided to point out the possible development of economic recovery in Slovakia with regard to all available data. Depending on the most probable scenario, we try to outline some recommendations.

JEL classification: E60, F60

Key words: Corona-crisis, Recession, Economy performance, Forecast, Economic Crisis

ÚVOD

Na základe teórie ekonomických cyklov bolo jasné že po kríze z roku 2009 musí zákonite prísť ďalšia kríza. Určité ochladzovanie bolo viditeľné už niekoľko rokov dozadu. Neistú situáciu zvýrazňovali obchodné konflikty Spojených štátov a Číny, migračná kríza v Európe či takzvaný "tvrdý Brexit". Aj keď sa s prípadným poklesom počítalo, len málokto by si trúfol odhadnúť prepád, aký tu nebol niekoľko dekád. Postihnuté sú všetky kontinenty, predovšetkým Európa

ktorá sa takouto situáciou nestretla od druhej svetovej vojny. Slovenská republika prijala opatrenia ako jedna z prvých krajín strednej Európy. Rýchlou reakciou zvládla vláda SR z medicínskeho hľadiska, prvú vlnu pomerne úspešne. To isté ale nemožno povedať o situácii, ktorá sa nastala v ekonomike. Prepisuje sa zoznam rizikových povolání a rizikových odvetví. Banky odmietajú schváliť hypotéky osobám ktorých príjmy boli alebo sú ohrozené. A takéto prerušenie tokov môže mať za následok fatálne dopady na určité odvetvia. Vlna bankrotov je neodvratiteľné. Niektoré odvetvia sa môžu spamätávať naozaj dlhú dobu. Nemožno hovoriť z ekonomického hľadiska o „zdravom očisťovaní“ keďže si súčasnú situáciu nezapríčinili sami svojím neúspešným podnikaním. Zaniknúť môže množstvo potrebných a úspešných firiem. Hrozí terciálna mortalita. Úmrtnosť spojená so zníženým štandardom kvality života zapríčineným bankrotmi, chudobou, sociálnymi a regionálnymi rozdielmi, zníženými príjmami v zdravotnom sektore, či zanedbávaním prevencie iných závažných ochorení.

1 Identifikácia oživenia v podmienkach sr

Je potrebné zodpovedať určité otázky ekonomické obnovy, ktoré by mohli pomôcť v očakávaní. Ide predovšetkým o identifikáciu rýchlosti oživenia ekonomiky, veľkosť dopadu v prípade druhej, či tretej vlny. Skoré vyčíslenie škôd by mohlo pomôcť pri rýchlom obnovení významných sektorov v ekonomike za pomoci štátnych stimulov. Ako malá otvorená ekonomika sa však nemôžeme spoliehať na domáce opatrenia, významne bude predovšetkým zahraničný dopyt a teda vývoj u našich najväčších zahraničných partnerov.

Prepad svetovej ekonomiky na rok 2020 by mal byť najhorší v histórii samostatného Slovenska. Podobné pesimisticky sa javí prognóza v Európe. Očakávania poklesu sú dokonca dvojciferné. Zahraničné inštitúcie predpovedajú Slovensku výraznejší prepád ako domáce. Z tabuľky 1 je vidno, že OECD predpovedá dvojciferný pokles reálneho HDP v roku 2020 ako pri zvyšku eurozóny.

Tabuľka 1: Reálny rast HDP a jeho prognóza na roky 2020,2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Svet	3,7	3,4	2,7	-7,6	2,8
SR	3,0	3,9	2,4	-11,1	2,1
Eurozóna	2,7	1,9	1,3	-11,5	3,5

Zdroj:OECD¹

¹ <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm>

Z tabuľky 1 je zrejme, že prepad reálneho HDP na – 11,1 % je pomerne pesimistický. Prognóza domácich inštitúcií je optimistickejšia a predpokladá zníženie rastu HDP na úroveň okolo mínus sedem až mínus osem percent. (Tabuľka 2). Prognóza Národnej Banky sa môže javiť ako opatrnejší, však predpokladá výraznejšie rásť v roku 2022 ako prognóza Ministerstva Financíí.

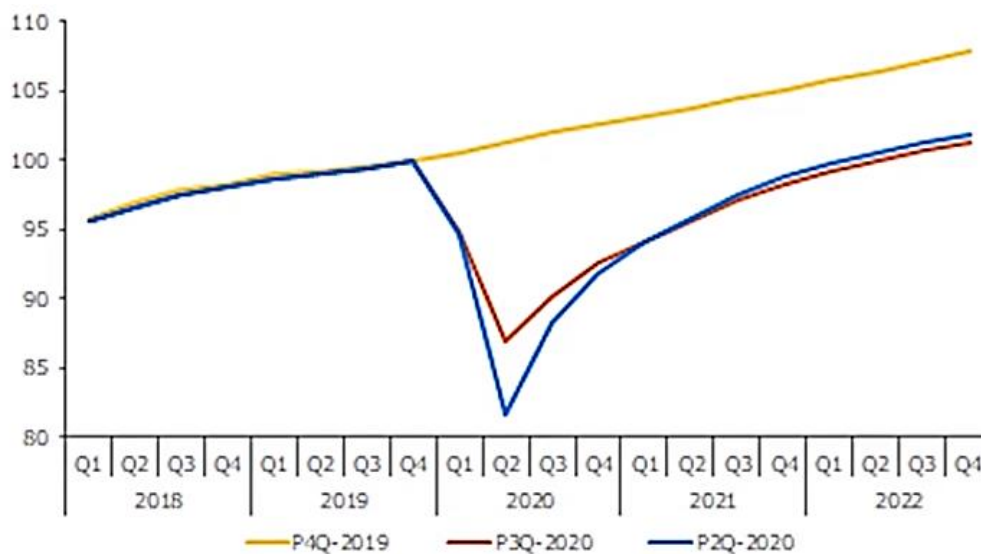
Tabuľka 2: Reálny rast HDP a jeho prognóza na roky 2020-2022 (% medziročne)

	2019	2020	2021	2022
NBS	2,4	-8,2	5,6	4,2
IFP - MFSR	2,4	-6,7	5,5	2,4

Zdroj: NBS, IFP

Tempa rastu sú v ďalších rokoch neisté. To čo sa pri reálnom raste javí ako návrat k pôvodným hodnotám sa pri porovnaní produkcií ukazuje ako dlhodobejšie dobiehanie. Túto situáciu ukazuje Graf 1. Aj keď je prognóza z tretieho kvartálu o čo si miernejšia, návrat k pôvodným hodnotám to neovplyvnilo. Revidované prognózy predpokladajú, rovnako ako tie staršie, že sa do roku 2022 nevrátíme na pôvodnú úroveň. Nádych medzi dvoma vlnami spôsobil priaznivejšie ukazovatele. V druhom štvrtroku sa prepadla ekonomika medziročne o 12,1 %, avšak sa nenaplnil očakávaný prepad o viac ako 15%. Významnú úlohu pritom zohral práve automobilový priemysel a oživujúci sa zahraničný dopyt.

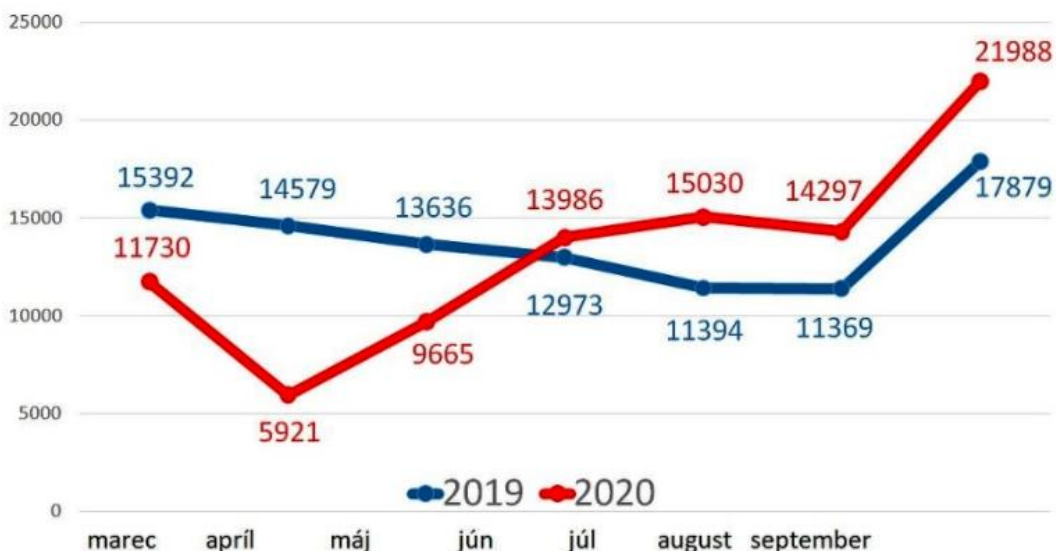
Graf 1: Vývoj HDP SR a rozdielne prognózy (index 4Q2019 = 100)

Zdroj: NBS

Ministerstvo práce zverejnilo optimistický vývoj zamestnanosti, ktorý je možno vidieť na Grafe 2. Zamestnanosť klesá len postupne, viacerí zamestnávateľia sa snažili udržať zamestnancov v nádeji že sa opatrenia uvoľnia.

Graf 2: Zvýšenie zamestnaných v rokoch 2019 a 2020

Zdroj: MPSVaR

Náklady spojené s obstarávaním nových zamestnancov často prevyšujú náklady na udržanie. Viaceré prevádzky majú takmer nulové príjmy, ale pomoc od štátu je na úrovni 80%, čo môže viesť k postupnému prepúšťaniu. To sa môže prejaviť v poklese zamestnanosti až neskôr.

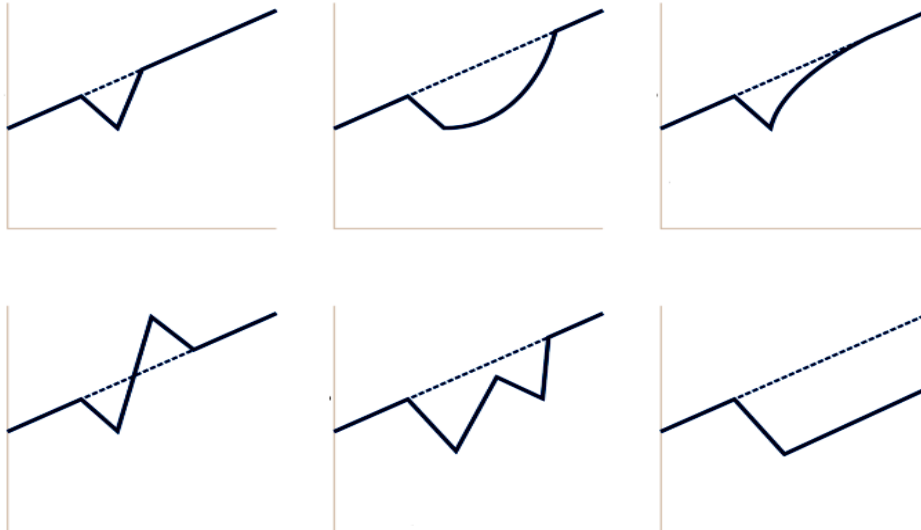
2 Formy oživenia z predošlých kríz

Podľa HECTOPEHKO 2020² poznáme predovšetkým tri klasické tvary recesie a následného oživenia. Ide o priebeh v tvare písmena V, U, L. Prvý tvar predstavuje najrýchlejšiu obnovu po jednom prudkom poklese. Opatrenia sú veľmi účinné, keďže dochádza z pravidla k návratu k pôvodným hodnotám. Tvar písmena U značí podobne iba jeden pokles, avšak dochádza ku krátkodobej až strednodobej stagnácii. Opatrenia v tomto prípade nie sú účinné najmä z dôvodu neskorej reakcie, prípadne oneskorenia účinnosti. V prípade recesie a oživenia v tvare L hovoríme o dlhodobej stagnácii. Opatrenia sú absolútne neúčinné, keďže sa príčiny recesie

² HECTOPEHKO, Олександр; НИГМАТОВА, Олена Станіславівна. Dopady koronavírusu na ekonomiku: analyza scenarov krizoveho ukoncena.

nepodarilo identifikovať a kríza naďalej pretrváva. Niekedy sa dokonca nepodarí návrat ani celú dekádu, čo poukazuje na takzvané stratené obdobie.

Graf 3: Formy ekonomickej obnovy po recesii v čase

Zdroj: Wallstreet Journal 2020³, vlastné úpravy

Graf 3 ukazuje aj ďalšie formy, ako napríklad W, D alebo obrátené Z. Ide o určité hybridy predošlých troch. Napríklad D, alebo natiahnutý tvar V sa odlišujú od klasického tvaru len dynamikou návratu na pôvodnú produkciu. Naproti tomu obrátene Z predstavujú najoptimistickejší scenár, ktorý predpokladá, že kríza naštartuje procesy, ktoré boli nepružné. Následne sa úroveň produkcie po rýchlo návrate dostane na vyššie úrovne ako pred krízou. V podmienkach pandémie je práve aktuálny tvar písmena W, keďže je veľmi pravdepodobné, že opakujúce sa opatrenia môžu spôsobiť druhý pád, respektíve „druhé dno“.

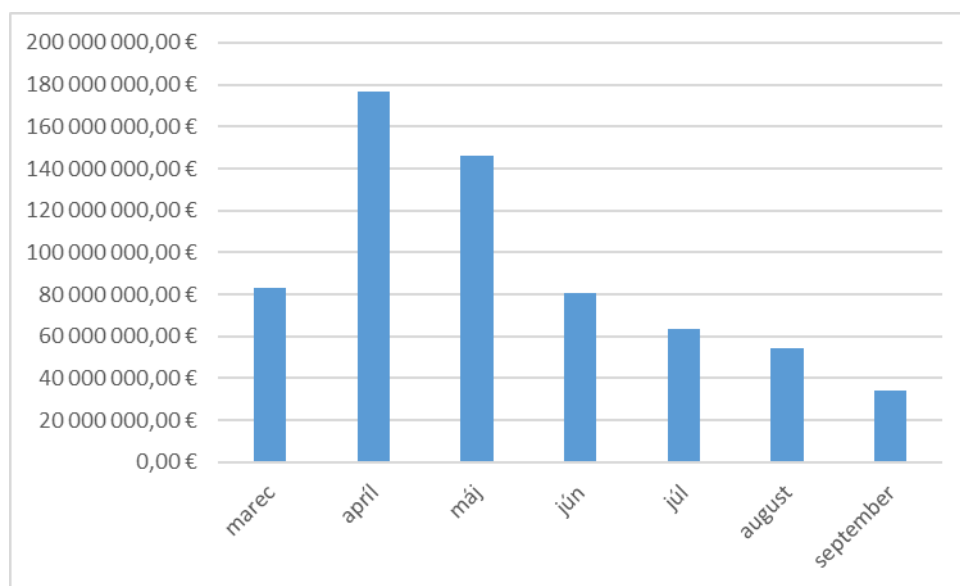
3 Hlavné riziko scenárov – lockdown ekonomiky

V podmienkach SR sú pravdepodobné dva druhy scenárov, s ohľadom na najväčšie riziko, ktorým sú opakované čiastočné alebo „tvrdé lockdowny“. Je to priebeh v tvare V alebo W. Prvý scenár predpokladá viac natiahnutý tvar písmena V. Odrazenie od dna by malo byť výrazné, ale návrat na hodnoty rokov 2017-2019 sa predpokladajú až po roku 2022. Potrebné je dodať, že sa v tomto scenári musí zohľadniť vakcinácia a minimum tvrdých opatrení. V podstate sa predpokladá od roku 2021 úspešné zvládnutie pandémie. Napriek tomu, bude dopad na

³ HANNON, Paul; CHAUDHURI, 2020

ekonomiku enormný a návrat pomalší. Hlavnou príčinou sa javí nedostatočná podpora domácich firiem, na čo poukazuje Graf 4 alebo Príloha 1.

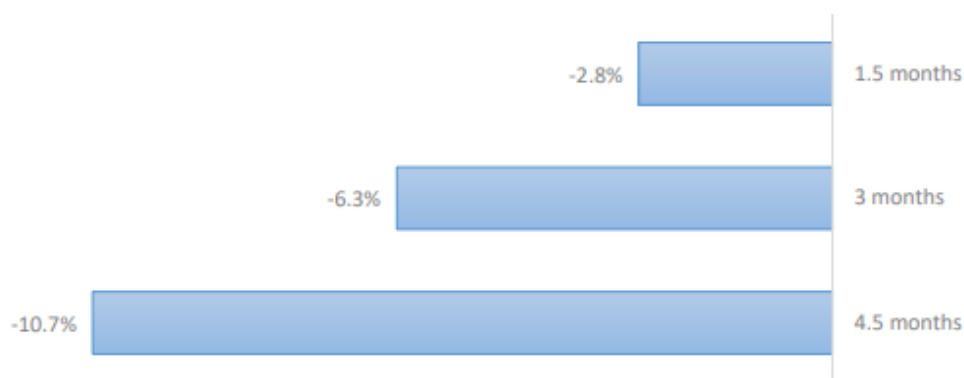
Graf 4: Čerpanie finančných príspevkov z projektu Prvá pomoc

Zdroj: Mpsvr⁴

Druhý scenár je pesimistickejší, nevyklučuje že môže nastať tretia alebo štvrtá vlna. Situácia bude vyžadovať opakované tvrdé opatrenia podľa určitého semaforu ekonomiky. Absencia koordinácie očkovania v rámci Európy môže predĺžiť ekonomickú obnovu, a môže vyvolať dominový efekt v ďalších nadväzujúcich hospodárskych sektoroch a tým viacnásobný prepád ekonomiky v tvare W.

Graf 5: Odhad dopadu „lockdownu“ na rast HDP (hodnota medián)

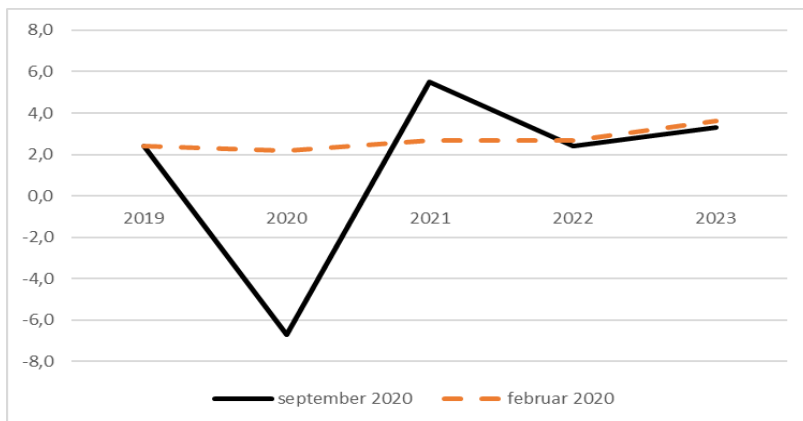

Zdroj: FERNANDES 2020

⁴ https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/analyticke-centrum/analyticke-komentare/isp_2020_prva_pomoc_update6_final.pdf

Štúdia Fernandes 2020 na grafe odhaduje dopad výraznejšieho lockdownu na ekonomiku v závislosti od dĺžky trvania. (Graf 5). Slovenská ekonomika zažila tvrdý trojmesačný lockdown v prvej vlne a čiastočný lockdown v druhej vlne. Prognóza na rok 2020 hovorí o prepade ekonomiky 6,7% čo je oproti 2% prognóze z februára prepad skoro 9%. Tieto dáta potvrdzujú hodnoty medianu pri 3 až 4,5 mesačnom lockdowne.

Graf 6: Reálny rast HDP a jeho prognóza na roky 2020-2023

Zdroj: IFP

Koronakrízou sa sebou ale priniesla aj určité výzvy. Poukázala na dôležitosť podpory vedy a výskumu. Stala sa šancou na zmenu, a to predovšetkým k modernejšej viac inovatívnej ekonomike. Podľa Muchovej a Leška 2019 je „zvýšenie miery inovácií v ekonomike je prioritnou úlohou, prostredníctvom ktorej sa môže dosiahnuť zvýšenie rastu produktivity. Inovačná kapacita ekonomiky je do značnej miery podmienená výdavkami na výskum a vývoj.“⁵

Záver

Koronakrízou je hlavne krízou neistoty. Predpovedať budúci vývoj je náročné, avšak niektoré javy sú neodvratiteľné. Slovenskú ekonomiku, podobne ako aj svetovú, čaká bezprecedentný pád. Oživenie bude spojené s čakaním na vakcínu a záchranou určitých odvetví. Deficit verejných financií sa stane súčasťou bežného hospodárenia každej krajiny. Kríza odhalila nedostatočnú kooperáciu a synchronnosť opatrení v Európe. Poukázala na nejednotnosť, byrokraciu, zavádzajúcu komunikáciu, šíriny nepravdivých správ, propagandu v mediálnom priestore, stratu v dôveru autorít a na poddimenzovanosť vedy a výskumu. Je potrebné len dúfať, že všetko

⁵ MUCHOVÁ, Eva - LEŠKO, Peter, 2019

negatívne čo rok 2020 priniesol, bude nový impulz pre transformáciu na zelenú, digitálnu, modernú svetovú ekonomiku, ktorá bude stavať na udržateľnom raste, postavenom na znalostiach a inováciách.

Literatúra:

1. BALIAK, M., DOMONKOS, Š., FAŠUNGOVÁ, L., HÁBEL, B., KOMADEL, J., VESELKOVÁ, M. . Prvá pomoc Slovensku: priebežná správa o sociálnej pomoci pracujúcim a rodinám (Aktualizácia 6). Dostupné na Internete: ISP/MPSVaR. 2020. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/analyticke-centrum/analyticke-komentare/isp_2020_prva_pomoc_update6_final.pdf
2. ĎURANA R. Slovensko vyčlenilo na pomoc ekonomike najmenej spomedzi rozvinutých krajín. Je to problém alebo za to treba vládu chváliť? 2020. Dostupné na: <https://iness.sk/sk/slovensko-vyčlenilo-na-pomoc-ekonomike-najmenej-spomedzi-rozvinutych-krajinj-je-problem-alebo-za>
3. FERNANDES, N. Economic effects of coronavirus outbreak (COVID-19) on the world economy. Available at SSRN 3557504, 2020.
4. HANNON, P.; CHAUDHURI, S. Why the Economic Recovery Will Be More of a ‘Swoosh’ Than V-Shaped. *Wall Street Journal*, 2020. Dostupné na: <https://www.wsj.com/articles/why-the-economic-recovery-will-be-more-of-a-swoosh-than-v-shaped-11589203608>
5. HECTOPEHKO, O.; HIGMATOBA, O. C.. Dopady koronavírusu na ekonomiky: analyza scenarov krizoveho ukoncena. University of Technology in Katowice.2020.
6. LENNEROVÁ, I. Analysis of the Consequences of the UK's Departure from the EU, with an Emphasis on Slovakia. In KNOWCON 2019. Knowledge on Economics and Management: Profit or Purpose. Conference. KNOWCON 2019. Knowledge on Economics and Management: Profit or Purpose : Conference Proceedings, September, 5-6, 2019, (Olomouc, Česko). - Olomouc : Palacký University Olomouc, 2019. ISBN 978-80-244-5543-3, pp. 117-123 online.
7. MUCHOVÁ, E. - LEŠKO, P. Konkurencieschopnosť krajín V4 a inovačný potenciál. In Konkurencieschopnosť, ekonomický rast a prežitie firiem. Vedecká konferencia. Konkurencieschopnosť, ekonomický rast a prežitie firiem : príspevky recenzovaného zborníka z vedeckej konferencie, 15.-17. mája 2019, vo vzdelávacom zariadení, (Virt, Slovensko). - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2019. ISBN 978-80-225-4606-5, s. [1-10] CD-ROM. APVV-15-0322, VEGA 1/0393/16.
8. OECD, OECD Economic Outlook No.107, 2020. dostupné na: <http://www.oecd.org/economic-outlook/>
9. SHARMA, D. et al. economic recovery after COVID-19? Insights from an agent-based model1. *Covid Economics*, 2020, 149.
10. <https://www.employment.gov.sk/>
11. www.finance.gov.sk/ifp
12. www.nbs.sk
13. www.statistics.sk
14. <http://data.oecd.org/>

„Tento príspevok vznikol s 50 % podporou grantovej agentúry VEGA v rámci projektu č. 1/0356/19 „Makroekonomické a mikroekonomické aspekty zadlžovania sa krajín a ekonomických subjektov v Európskej únii“, a s 50 % podporou grantovej agentúry VEGA v rámci projektu č. 1/0287/19 „Integrácia migrantov v krajinách Európskej únie z pohľadu migračných politík“

Kontaktné údaje:

Ing. Karol TRNOVSKÝ, PhD.

Katedra ekonomickej teórie

Národohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1 852 35 Bratislava 5

Slovenská republika

karol.trnovsky@euba.sk

Ing. Ivana LENNEROVÁ, PhD.

Katedra ekonomickej teórie

Národohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita v Bratislave

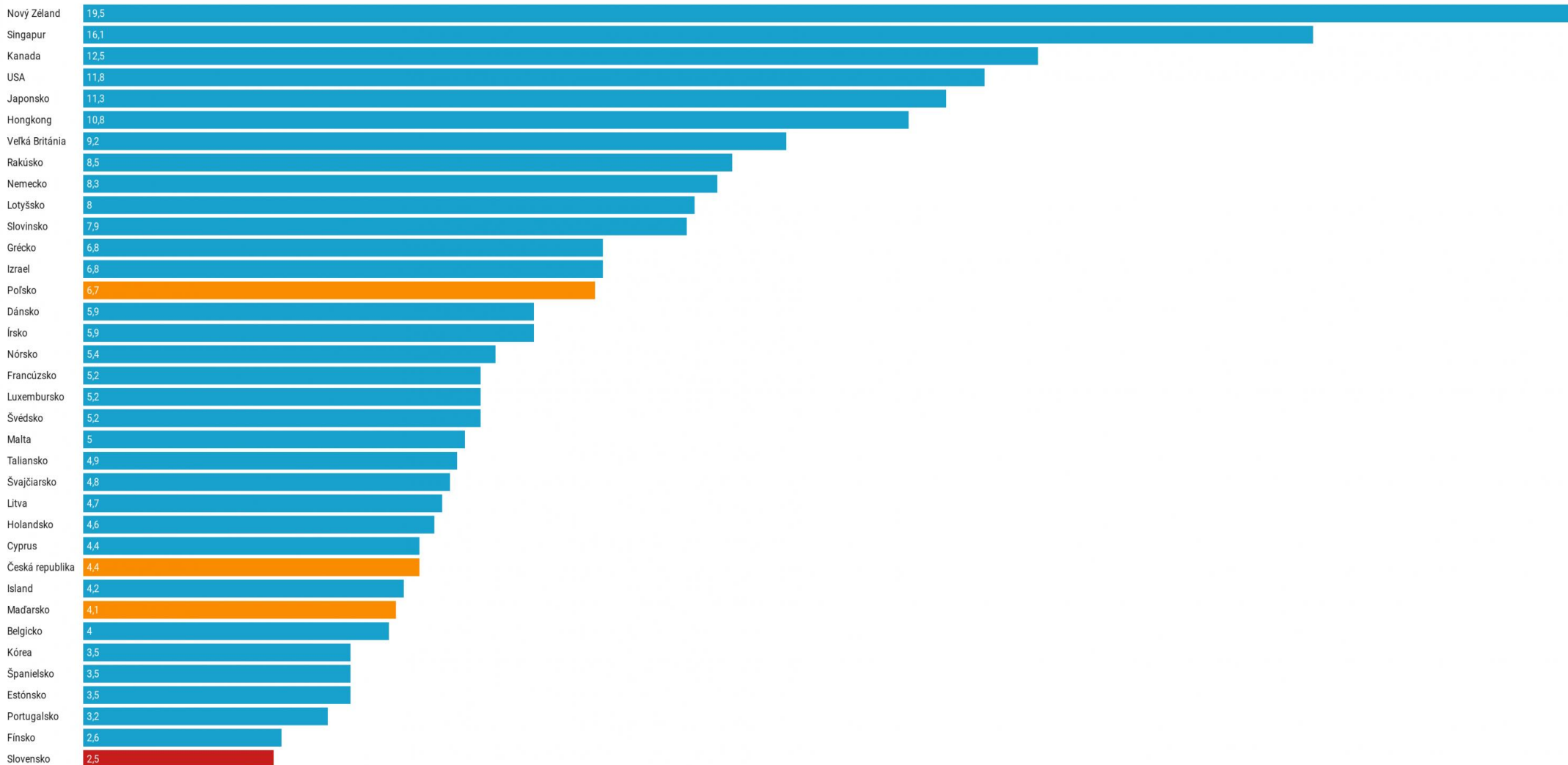
Dolnozemska cesta 1 852 35 Bratislava 5

Slovenská republika

ivana.lennerova@euba.sk

Príloha č.1:

Polsko Maďarsko Česká republika Slovensko

Zdroj: <https://iness.sk/sk/slovensko-vyclenilo-na-pomoc-ekonomike-najmenej-spomedzi-rozvinutych-krajin-je-problem-alebo-za>